

יסודות ליל הסדר

שיעור שלישי

סיפור יציאת מצרים

מקורות

א. שמות יג ג-ח

ב. מכילתא דרשב"י יג ג; מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יז

ג. ערוך השולחן סימן תעב סעיף ב; רמב"ם חמץ ומצה פ"ז ה"א - ה"ב

ד. השגות הרמב"ן לספר המצוות מצווה טו; קטז: "אמר רב אחא בר יעקב... בזמן הזה דרבנן"

ו. שו"ת הרא"ש כד ב

ז. ספר החינוך מצווה כא; רמב"ם שם ה"ו - ה"ז, ה"י

מכילתא דרשב"י יג ג

ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה - מכלל שנאמר 'והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר', יכול אם ישאלך אתה מגיד לו ואם לאו אי אתה מגיד לו? ת"ל 'והגדת לבנך' - אף על פי שאינו שואלך. אין לי אלא בזמן שיש לו בן, בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין? ת"ל 'ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים'.

מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יז

והגדת לבנך - שומע אני מראש חדש? ת"ל 'ביום ההוא'. אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום? ת"ל 'בעבור זה' - בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך על שולחןך.

ערוך השולחן סימן תעב סעיף ב

ומ"מ יהיה שולחנו ערוך מבעוד יום כדרך בני חורין ששולחנם ערוך זמן רב קודם האכילה ועוד כדי לאכול מיד כשתחשך בשביל התינוקות שלא יישנו ואף אם הוא בבהמ"ד ולומד מצוה למהר ולקום ולילך ולעשות הסדר וכך אמרו על ר"ע שמימיו לא אמר הגיע עת לעמוד מבהמ"ד חוץ מערבי פסחים וכו' בשביל תינוקות שלא יישנו [ק"ט]. ור"א אומר שם חוטפין מצות בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא ישנו ור"ע היה מחלק קליות ואגוזין לתינוקות בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו וטעמו של דבר לפי שראינו שהתורה הקפידה על שאלות הבנים בלילה הזה כדכתיב כמה פעמים כי ישאלך בנך וגו' וכל עיקר סיפור יציאת מצרים הוא ע"י שאלות הבנים ותשובות האב דע"י זה נתבררה האמונה הטהורה לפיכך עשו כל הפעולות שהתינוקות יהיו ערים ולא ישנים בעת הסדר וכך חובה עלינו לעשות ועניין חטיפת מצה פירש"י ורשב"ם [ד"ה חוטפין] שאוכלין מהר או מגביהין את הקערה והרמב"ם בפ"ז כתב חוטפין מצה זה מיד זה ע"ש [וזהו המנהג שהתינוקות חוטפין האפיקומן מתחת הכר עח"י סק"ב].

רמב"ם חמץ ומצה פ"ז ה"א - ה"ב

מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר + שמות י"ג + זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר + שמות כ"ו + זכור את יום השבת, ומנין שבליל חמשה עשר תלמוד לומר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח.

מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך, לפי דעתו של בן אביו מלמדו, כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא ויוציאנו לחירות, ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו הכל לפי דעתו של בן.

השגות הרמב"ן לספר המצוות מצוה טו

מצוה טו שנצטוינו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא. וכאשר נצטוינו בכרכה אחר כל האכילה כן נצטוינו בזו... והעולה מזה שברכת התורה לפני מצות עשה דאורייתא. ובגמרא דבני מערבא (רפ"ז) אמרו כתוב בתורה ברכה לפני ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתוב בה לפני כי שם י"י אקרא הבו גודל לאלהינו כתוב במזון ברכה לאחריו אין כתוב בו ברכה לפני מה כתוב בו לאחריו ואכלת ושבעת וברכת את י"י אלהיך ומנין ליתן את האמור בזה לזה וכו'. מכלל זה מתבאר שהברכה הזו מן התורה. ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה כמו שמקרא בכורים (ע' קלב) אינו נמנה אחת עם הבאתן (ע' קכה) וספור יציאת מצרים (ע' קנז) עם אכילת הפסח (ע' נז).

שו"ת הרא"ש כד ב

וששאלת למה אין מברכין על ספור ההגדה. הרבה דברים צוה הקדוש ברוך הוא לעשות זכר ליציאת מצרים ואין אנו מברכין עליהן, כגון הפרשת בכורות וכל המועדים. שאין צריך להזכיר בהפרשת בכורות שאנו עושין אותו זכר ליציאת מצרים אלא שצוה הקדוש ברוך הוא לעשות המעשה ומתוך כך אנו זוכרין יציאת מצרים. ולא דוקא הגדה בפה אלא אם ישאל מפרשין לו וזהו ההגדה לבד שזוכרין יציאת מצרים.

ספר החינוך מצוה כא

לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר [שמות י"ג, ח'] והגדת לבנך וגו'. וכבר פירשו חכמים דמצות הגדה זו היא בליל חמשה עשר בניסן בשעת אכילת מצה, ומה שאמר הכתוב לבנך, דלאו דוקא בנו, אלא אפילו עם כל בריה.

רמב"ם שם ה"ו – ה"ז, ה"י

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר +דברים ו'+ ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה +דברים ה'+ וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויציאת לחירות ונפדית. לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב ב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ג ארבעה כוסות של יין, אין פוחתין מהם, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מארבעה כוסות, שיעור כל כוס מהן רביעית. כל כוס וכוס מארבעה כוסות האלו מברך עליו ברכה בפני עצמה, וכוס ראשון אומר עליו קדוש היום, כוס שני קורא עליו את ההגדה, כוס שלישי מברך עליו ברכת המזון, כוס רביעי גומר עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר, ובין הכוסות האלו אם רצה לשתות שותה בין שלישי ח לרביעי אינו שותה.

בשיעור הקודם עסקנו במאכלי ליל הפסח – המצה והמרור. בשיעור הנוכחי נעסוק במצוות סיפור יציאת מצרים.

נאמר בתורה:

ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים כי בחזק יד הוציא ה' אתכם מזה, ולא יאכל חמץ. היום אתם יצאים בחדש האביב. והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והחוי והיבוסים אשר נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש, ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה. שבעת ימים תאכל מצת, וביום השביעי חג לה'. מצות יאכל את שבעת הימים, ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך. והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים.

[שמות יג ג-ח]

מפסוקים אלו נלמדת במכילתא דרשב"י חובת סיפור יציאת מצרים בליל הפסח:

ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה – מכלל שנאמר 'והיה כי ישאלך בנך מחר לאמר', יכול אם ישאלך אתה מגיד לו ואם לאו אי אתה מגיד לו? ת"ל 'והגדת לבנך' – אף על פי שאינו שואלך. אין לי אלא בזמן שיש לו בן, בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין? ת"ל 'ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים'.

[מכילתא דרשב"י יג ג]

המכילתא דרשב"י לומדת שהמקור לחובת סיפור יציאת מצרים הוא מהמילים "זכור את היום הזה". מהמילים 'והגדת לבנך' לומדת המכילתא שאין הכרח שסיפור יציאת מצרים יתהווה כתוצאה משאלת הבן. בהמשך דורשת המכילתא שלמעשה אין דרישה עקרונית לכך שהמצווה תתקיים בבן. מקור המצווה הוא בחובת זכירת יציאת מצרים, הבאה לידי ביטוי בליל הפסח באמצעות סיפור מעשה היציאה בפה.

מדברי המכילתא דר' ישמעאל נראה שמקור המצווה שונה:

והגדת לבנך – שומע אני מראש חדש? ת"ל 'ביום ההוא'. אי ביום ההוא, יכול מבעוד יום? ת"ל 'בעבור זה' – בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך על שולחןך.

[מכילתא דר' ישמעאל בא – מסכתא דפסחא פרשה יז]

המכילתא דר' ישמעאל דורשת את מקור מצוות סיפור יציאת מצרים מהמילים "והגדת לבנך", בעוד מהמילים "זכור את היום הזה" לומדת המכילתא [שם פרשה טז] את חובת הזכרת יציאת מצרים בכל ימות השנה.

נראה כי בין שני מדרשי ההלכה קיימת מחלוקת עקרונית בהבנת גדר המצווה. לפי המכילתא דרשב"י, עיקר מצוות סיפור יציאת מצרים היא בזכירה בפה, והסיפור לבן הוא רק פרט אחד בפרטי המצווה. לעומת זאת, לפי המכילתא דר' ישמעאל, עיקר המצווה היא בסיפור לבן.

ההגדרה העולה מהמכילתא דרבי ישמעאל מבוארת בדברי ערוך השולחן:

לפי שראינו שהתורה הקפידה על שאלות הבנים בלילה הזה, כדכתיב כמה פעמים 'כי ישאלך בנך' וגו', וכל עיקר סיפור יציאת מצרים הוא ע"י שאלות הבנים ותשובות האב, דע"י זה נתבררה האמונה הטהורה, לפיכך עשו כל הפעולות שהתינוקות יהיו ערים ולא ישנים בעת הסדר, וכך חובה עלינו לעשות.

[ערוך השולחן סימן תעב סעיף ב]

לדבריו, עיקר מצוות סיפור יציאת מצרים הוא 'שאלות הבנים ותשובות האב'. דבריו מבוססים על ההנהגות השונות המופיעות בסוגיות, אשר מטרת כולן היא שיתוף הבנים בסיפור יציאת מצרים:

ומ"מ יהיה שולחנו ערוך מבעוד יום... כדי לאכול מיד כשתחשך בשביל התינוקות שלא יישנו. ואף אם הוא בבהמ"ד ולומד מצווה למהר ולקום ולילך ולעשות הסדר... בשביל תינוקות שלא יישנו [ק"ט]. ור"א אומר שם: 'חוטפין מצות בלילי פסחים בשביל תינוקות שלא יישנו'. ור"ע היה מחלק קליות ואגוזין לתינוקות בערב פסח כדי שלא ישנו וישאלו.

[שם]

לעומת זאת, מדברי הרמב"ם נראה שעיקר המצווה בא לידי ביטוי בעצם סיפור הניסים והנפלאות:

מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים', כמו שנאמר 'זכור את יום השבת'. ומנין שבליל חמשה עשר? תלמוד לומר 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה' – בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. ואף על פי שאין לו בן, אפילו חכמים גדולים חייבים לספר ביציאת מצרים. וכל המאריך בדברים שאירעו ושהיו הרי זה משובח.

[רמב"ם חמץ ומצה פ"ז ה"א]

בכך מאמץ הרמב"ם את ההגדרה העולה מן המכילתא דרשב"י. עם זאת, הרמב"ם בדבריו 'משלב' גם את דרשת המכילתא דרבי ישמעאל, והוא מביא אותה כמקור לכך שמצות הסיפור היא דווקא בליל ט"ו בניסן: "בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך".

הרמב"ם מוסיף וכותב:

מצוה הודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר 'והגדת לבנך'. לפי דעתו של בן אביו מלמדו. כיצד, אם היה קטן או טיפש אומר לו: בני, כולנו היינו עבדים, כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש ברוך הוא ויוציאנו לחירות. ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים שנעשו לנו ע"י משה רבינו. הכל לפי דעתו של בן. [שם, ה"ב]

מדבריו אלו עולה שיש חובה לאדם לספר לבנו על יציאת מצרים. אמנם, מדברי הרמב"ם עולה שזו אינה עיקרה של המצוה אלא אחד מפרטיה; עיקרה של המצוה הוא "לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים", והסיפור לבנים הוא דין נוסף.

מלבד השאלה האם מוקד המצווה הוא בזכרון הניסים והנפלאות שנעשו לאבותינו, או בהעברת מסורת סיפור יציאת מצרים מאב לבנו, עולה שאלה נוספת בנוגע לאופייה של מצווה זו. עלינו לברר מהו היחס בין מצוות סיפור יציאת מצרים ובין מאכלי ליל הפסח – המצה והמרור. לשון אחר, מהי משמעות הדרשה "בעבור זה – בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך"?

כאמור, הרמב"ם כותב:

ומנין שבליל חמשה עשר? תלמוד לומר 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה' – בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך. [שם, ה"א]

מדברי הרמב"ם לעיל, נראה שמשמעות הדרשה מתמצית לכדי קביעת מועד קיום המצווה בלבד. אמנם, מדברי הרמב"ם בהשגותיו לספר המצוות נראה שעולה גישה שונה. הרמב"ם עוסק שם בכך שיש למנות את ברכת התורה כמצווה בפני עצמה, והוא מסכם את דבריו:

מכלל זה מתבאר שהברכה הזו מן התורה. ואין ראוי למנותה מצוה אחת עם הקריאה כמו שמקרא בכורים אינו נמנה אחת עם הבאתן, וסיפור יציאת מצרים עם אכילת הפסח.

[השגות הרמב"ם לספר המצוות מצווה טו]

הרמב"ם מוכיח את טענתו לפיה יש למנות את ברכת התורה כמצווה עצמאית, מכך שמצוות מקרא הביכורים נמנית בנפרד ממצוות הבאת הביכורים, וכן מצוות סיפור יציאת מצרים נמנית כמצווה נפרדת ממצוות אכילת הפסח. נראה שהמכנה המשותף למערכות המצוות הללו, הוא שמדובר במעשים שונים אשר אליהם קודם מעין מבוא אשר ניתן אף לומר שמהווה תיאור של המתרחש

¹ אחרונים עמדו על ההשוואה שעורך הרמב"ם בין מצוות סיפור יציאת מצרים ובין מצוות קידוש השבת. נראה שמטרת השוואה זו היא ההדגשה שחובת הזכירה היא זכירה בפה ולא זכירה בלב בלבד, כפי שמבואר בספרא [בחוקותי א ג]: "וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבד, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת לב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהי' שונה בפיו".

לאחריו. נראה שלפי הרמב"ן, תפקידה של מצוות סיפור יציאת מצרים הוא הענקת משמעות למצוות האכילה בליל הפסח – הפסח, המצה והמרור.²

לתפיסה זו, לפיה קיים קשר עקרוני בין מצוות סיפור יציאת מצרים ובין מצוות האכילה בליל הפסח, ניתן למצוא ביטוי כבר בדברי הגמרא:

אמר רב אחא בר יעקב: סומא פטור מלומר הגדה. כתיב הכא בעבור זה וכתוב התם בננו זה, מה להלן - פרט לסומא, אף כאן - פרט לסומין איני? והאמר מרימר: שאלתינהו לרבנן דבי רב יוסף. מאן דאמר אגדתא בי רב יוסף? אמרו: רב יוסף. מאן דאמר אגדתא בי רב ששת? אמרו: רב ששת. - קסברי רבנן: מצה בזמן הזה דרבנן.

[קטז]:

רב אחא בר יעקב סובר שסומא פטור ממצוות סיפור יציאת מצרים. הגמרא מקשה על הוראה זו מכך שרב יוסף ורב ששת היו אלו שאמרו את ההגדה בביתם, אף ששניהם היו עיוורים. כיצד יכלו רב יוסף ורב ששת להוציא את שאר בני הבית במצוות סיפור יציאת מצרים, אם חיובם הוא מדרבנן בלבד? הגמרא מיישבת את הסתירה לדברי רב אחא בר יעקב בכך שהיא קובעת שרב ששת ורב יוסף סברו שמצה בזמן הזה מדרבנן. מדברי הגמרא משתמע שתוקף מצוות סיפור יציאת מצרים תלוי בתוקף מצוות אכילת מצה. כשם שחובת אכילת מצה היא מדרבנן, כך חובת סיפור יציאת מצרים הינה מדרבנן. וכיוון שהסומא מחויב במצוות מדרבנן, יכלו רב יוסף ורב ששת לומר את ההגדה כיוון שחיוב סיפור יציאת מצרים אף הוא מדרבנן. מכל מקום עולה, שקיים קשר עקרוני בין מצוות אכילת מצה ובין מצוות סיפור יציאת מצרים, עד שתוקפה של האחרונה מושפע מהראשונה. הנחה זו של הגמרא עשויה להתבאר על פי דברי הרמב"ן לעיל – אם מבינים שמצוות סיפור יציאת מצרים נועדה בכדי להעניק משמעות למצוות האכילה בליל הפסח, ברור שכאשר מצוות האכילה אינן נוהגות מדאורייתא, אף למצוות סיפור יציאת מצרים אין כל משמעות מדאורייתא.

ביטוי קיצוני לתפיסה זו ניתן למצוא בדברי הרא"ש. הראשונים התלבטו בשאלה, מדוע לא נהגו לברך על מצוות סיפור יציאת מצרים. הרא"ש כותב:

וששאלת למה אין מברכין על ספור ההגדה. הרבה דברים צוה הקדוש ברוך הוא לעשות זכר ליציאת מצרים ואין אנו מברכין עליהן, כגון הפרשת בכורות וכל המועדים. שאין צריך להזכיר בהפרשת בכורות שאנו עושין אותו זכר ליציאת מצרים אלא שצוה הקדוש ברוך הוא לעשות המעשה ומתוך כך אנו זוכרין יציאת מצרים. ולא דוקא הגדה בפה אלא אם ישאל מפרשין לו וזהו ההגדה לבד שזוכרין יציאת מצרים.

[שר"ת הרא"ש כד ב]

תשובתו של הרא"ש לשאלה מדוע אין לברך על מצוות סיפור יציאת מצרים פשוטה – משום שלמעשה אין מצווה כזו. בניגוד מוחלט לכל מה שראינו עד פה, הרא"ש קובע שאין מצווה בהזכרת יציאת מצרים בפה.³ עניין זכרון יציאת מצרים בליל הפסח בבסיסו, הוא במצוות המעשיות בהן נצטוונו באותו לילה.

ייתכן שעל פי דברי הרא"ש הללו, ניתן לבאר דין שהתקשו בפשרו ובטעמו האחרונים. השולחן ערוך [סימן תעב סעיף יד] פוסק שהנשים חייבות בכל מצוות הלילה, וביניהן לכאורה מצוות סיפור יציאת

² יש להעיר שאף שמלשון הרמב"ם נראה שמצוות סיפור יציאת מצרים עומדת בפני עצמה והיא אינה נועדה בכדי להעניק משמעות למצוות האכילה בליל הפסח, סובר הרמב"ם שחלק מתוכן הסיפור כולל את ביאור משמעותו, כלשונו [חמץ ומצה פ"ז ה"ה]: "כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן, פסח מצה ומרור, פסח על שם שפסח המקום ב"ה על בתי אבותינו במצרים שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו', מרורים על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, מצה על שם שנגאלו, ודברים האלו כולן הן הנקראין הגדה".

³ אמנם הגר"י פערלא [ביאור על ספר המצוות לרס"ג עשה לג] סובר שמכל מקום מודה הרא"ש שכאשר הן שואל, מקיים האב בתשובתו את מצוות סיפור יציאת מצרים: "ומבואר מדבריו ז"ל דליכא מצוה בספור יצ"מ אלא ע"פ שאלת הבן".

מצריים. אחרונים⁴ רבים תמהו אודות קביעה זו - מדוע נשים חייבים במצוות סיפור יציאת מצרים, הלא זו מצוות עשה שהזמן גרמא?

לפי דברי הרא"ש, התשובה לשאלה זו פשוטה. כיוון שמצוות סיפור יציאת מצרים אינה אלא מרכיב ממצוות האכילה בליל הפסח – כשם שנשים חייבות במצוות אכילת מצה [מג:], כך הן חייבות במצוות סיפור יציאת מצרים⁵.

לסיים, נעמוד על עניין נוסף הנוגע לתוכן מצוות סיפור יציאת מצרים. החינוך בביאורו את מצוות סיפור יציאת מצרים כותב:

לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר 'והגדת לבנך' וגו'.

[ספר החינוך מצווה כא]

בדברי החינוך מבואר, שמלבד סיפור הניסים והנפלאות, מצוות סיפור יציאת מצרים כוללת הלל ושבח לה' יתברך. אף שהרמב"ם מודה כמובן שכחלק ממצוות הלילה קיימת חובה להלל ולשבח, מדבריו נראה שאין לראות בה חלק ממצוות סיפור יציאת מצרים. כאשר הרמב"ם מתאר את מצוות סיפור יציאת מצרים הוא אינו מזכיר כלל את חובת ההלל, ומדבריו נראה שההלל וההודאה הינם חלק מחובה נוספת בליל הפסח:

בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנאמר ואותנו הוציא משם וגו', ועל דבר זה צוה הקדוש ברוך הוא בתורה וזכרת כי עבד היית כלומר כאילו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחירות ונפדית.

[רמב"ם פ"ז ה"ו]

ובהמשך כותב הרמב"ם:

לפיכך כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות, וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה הזה ארבעה כוסות של יין... כוס רביעי גומר עליו את ההלל ומברך עליו ברכת השיר...

[שם ה"ז, ה"י]

נמצאנו למדים, שבניגוד לדברי החינוך, הרמב"ם סובר שהשבח וההודאה בליל הפסח שייכים לחטיבה נפרדת מחטיבת סיפור יציאת מצרים. השבח וההודאה, כמוהם ההסבה ושתיית ארבע הכוסות, הינם חלק מחובתו של אדם 'להראות את עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים'. שיטת הרמב"ם בעניין זה, תתבאר בצורה מפורטת יותר אי"ה בשיעורים הבאים.

בשיעור הבא נעסוק בעז"ה בדין 'הסבה'.

להערות ולתגובות: איציק וולטרס

ltzikw7@gmail.com

⁴ עיין למשל מנחת חינוך [מצווה כא סק"ו].

⁵ כך ביאר הרב אייל רזניקוביץ' את חובת הנשים במצוות סיפור יציאת מצרים במאמרו 'על חיוב ורשות נשים בהבדלה, ברכות קריאת שמע וסיפור יציאת מצרים' [אסיף ב 208-214].

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רחל בת יצחק וולטרס ז"ל
ולעילוי נשמת אברהם בן צבי פייר ז"ל